

წმ. მარკოზ მახარებლის წირვის
ტერმინოლოგიური კვლევა
TERMINOLOGICAL RESEARCH OF THE LITURGY
OF ST. MARK THE EVANGELIST

მარია ჭითანავა-ლობჯანიძე
Marika Tchitanava-Lobzhanidze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: მარკოზი, ლიტურგია, ალექსანდრია.

Key words: Mark, liturgy, Alexandria.

წმიდა მოციქულისა და მახარებლის მარკოზის ლიტურგია აღმოსავლური ეკლესიის ერთ-ერთი ტრადიციული მსახურებაა, რომელიც დღემდე აღევლინება როგორც ალექსანდრიისა და სრულიად აფრიკის საპატრიარქოს დაქვემდებარებულ ზოგიერთ ტაძარში, ისე ელადისა და ამერიკის ეკლესიებში.

აღნიშნული ლიტურგია მრავალმხრივ საყურადღებო და მნიშვნელოვანი ლიტურგიკული ძეგლია როგორც თავისი სტრუქტურით, ისე – სახასიათო ლოკალური საღმრთისმსახურო პასაჟებით.

წმ. მარკოზის წირვა ქრისტიანობის პირველ საუკუნეებშივე მრავალ ენაზე ითარგმნა, მათ შორის კოპტურად, სირიულად, არაბულად, ლათინურად (Fr. J. Shaw, 1998). მსახურების სხვადასხვა ხელნაწერის თანამედროვე ევროპულენოვანი თარგმანებიც მოგვეპოვება, თუმცა ხაზგასასმელია ის ფაქტი, რომ ჩვენამდე არ მოღწეულა ლიტურგიის ქართული თარგმანი, რაც ეჭვს ბადებს იმის შესახებ, რომ შეიძლება ჩვენს ენაზე არც არასოდეს შესრულებულა გარკვეული მიზეზების გამო.

წმ. პეტრე მოციქულის მოწაფის წირვის ჩვენს ხელთ არსებული ძველი ბერძნული (Φουστιαλη, I.M., 1970), ლათინური (D. Martini infigni, M.D. LXXXIII), ინგლისური, ესპანური (Savnchez Caro, J.M, 1983, 142-152), იტალიური (<http://traditiomarciana.blogspot.com>) და რუსული (<http://www.odinblago.ru>) თარგმანების კვალობაზე შეგვიძლია გამოვყოთ შემდეგი:

ა) წმიდა მარკოზ მახარებლის ლიტურგია ერთდროულად საინტერესო და აუცილებელია მისი როგორც საღვთისმსახურო და თეოლოგიური კუთხით და მთელი რიგი თავისებურებებით, ისე მასში გამოყენებული უძველესი ლიტურგიკული ტექსტებით, რომელთა თარგმანები და მათში განსხეულებული შინაარსი დიდ როლს თამაშობს საღმრთისმეტყველო ტერმინოლოგიური კვლევისა და ფართო ანალიზისათვის. წმ. პეტრე მოციქულის მოწაფის საზოგადო მსახურება კიდევ ერთხელ ადასტურებს ძველადღებულს სიბრძნის და მასში გადმოცემული დაფარული აზრის მნიშვნელოვნებას ახალი წელთაღრი-

ცხვის ხანაში. იგი საშუალებას გვაძლევს, განვიხილოთ ამა თუ იმ ენის ფარგლებში ცნებათა არსის სიღრმე, რაც ერთგვარად ეხმარება როგორც ენათმეცნიერების კონკრეტული დარგების, ისე თეოლოგიისა და საკუთრივ პირველსაუკუნოვანი ღმრთისმსახურების მიმართულების განვითარებას.

ბ) წმიდა მოციქულისა და მახარებლის, მარკოზის, სრული ლიტურგია, კერძოდ, შეწირვის პროცესის ორი უმნიშვნელოვანესი „საიდუმლო“ სავედრებელი საინტერესო ნაწილს წარმოადგენს, რომელშიც ვხვდებით უმდიდრეს ტერმინოლოგიურ მასალას;

გ) ლექსიკონზე ერთი შეხედვით დაკვირვება საფუძველს გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ თითოეულ ენაზე შესრულებული თარგმანი სხვადასხვა ხელნაწერზე დაყრდნობითაა გადამუშავებული;

დ) კონკრეტული ცნებები თარგმანის სამგვარი ხერხითაა წარმოდგენილი: 1. ზუსტი თარგმანი; 2. ჰენდიადაისი; 3. თავისუფალი თარგმანი;

ე) მარკოზ მახარებლის საღმრთისმსახურო ტექსტი მოიცავს როგორც ყოვლადწმიდა სამების თითოეულ ჰიპოსტასთან დაკავშირებულ დოგმატურ, ისე ყოფითი რეალობის ამსახველ ცნებებს, რომლებიც, თავის მხრივ, წინარეჟისტიანული აზროვნების საკრალიზაციას ახდენს ლიტურგიკაში;

ვ) ტერმინების მთელი სისავსით გადმოცემა ყველაზე უკეთ ძველბერძნულ ენას ახასიათებს, რომელიც ანტიკური ფილოსოფიიდან იღებს ტრანსცენდენტური სამყაროსთვის დამახასიათებელ სალექსიკონო ფორმებს და შესანიშნავად არგებს თეოლოგიური ჟანრის ამსახველ ცნებებს. მას არ ჩამოუვარდება ლათინურიც, რომელიც ხშირ შემთხვევაში საფუძველი ხდება მისგან აღმოცენებული იდიომატებისათვის, სულ მცირე სინონიმებად გამოაყენებინოს თავისი ლექსიკური ერთეულები ლიტურგიკული ტექსტების თარგმნის საქმეში.

ლიტურატურა:

- წმიდა მოციქულისა და მახარებლის მარკოზის საღმრთო ლიტურგია – Divina Liturgia Sancti Apostoli et Euangelistae Marci, Parisiis, Apud Ambrosium Drovard, via Iacobaeas, fub D. Martini infigni, M.D. LXXXIII;
- ჩვენი წმინდა მამის მარკოზ მახარებლის საღმრთო ლიტურგია – La Divina Liturgia del nostro Padre tra Santi l’Evangelista Marco, <http://traditionmarciana.blogspot.com/2018/05/la-divina-liturgia-di-san-marco.html>
- Liturgiya sv. apostola i yevangelista Marka – Литургия св. апостола и евангелиста Марка, [http://www.odinblago.ru/drevn lit3/3](http://www.odinblago.ru/drevn_lit3/3)
- სანჩეზ კარო, ხ.მ. – Savnchez Caro, J.M. (1983). Eucaristia e Historia de la Salvacion. Madrid: B.A.C.
- შო, ი. – Shaw, J. (1997). Archpriest. Liturgy of St. Mark. Russian Orthodox Church Outside Russia.
- ფუმდული, ი.მ. – Φουντούλη. I.M. (1970). Θεία Λειτουργία του Αποστόλου Μάρκου. Θεσσαλονίκη. 1970.

The Liturgy of the Saint Mark the Evangelist is one of the traditional services of the Eastern Church, which is still performed in some temples under the Patriarchate of Alexandria and the whole of Africa, as well as in the churches of Greece and America.

This liturgy is a remarkable and important liturgical text in many ways, both in its structure and in its characteristic local liturgical passages.

St. Mark’s liturgy was translated into many languages in the first centuries of Christianity, including Coptic, Syriac, Arabic, and Latin (Fr. J. Shaw, 1998). Modern European translations of various service manuscripts are also available, although it is noteworthy that the Georgian translation of the liturgy has not yet been reached, which raises the suspicion that it may never have been performed in our language for some reason.

The available translations of the liturgy of St. Peter the Apostle's disciple in Ancient Greek (Φουντούλη, I.M., 1970), Latin (D. Martini infigni, MD LXXXIII), English, Spanish (Savnchez Caro, JM, 1983, 142-152), Italian (<http://traditiomarciana.blogspot.com>) and Russian (<http://www.odinblago.ru>) can be distinguished as follows:

A) The Liturgy of St. Mark the Evangelist is both interesting and necessary in terms of its liturgical and theological aspects and a number of features, as well as the ancient liturgical texts used in it, the translations and content of which play a major role in theological terminological research and analysis. The public ministry of St. Peter the Apostle's disciple reaffirms the importance of Old Testament wisdom and the hidden thought conveyed in it in the New Age. It allows us to consider the depth of the essence of the concepts within this or that language, which in a way helps to develop the specific fields of linguistics, as well as theology, and the direction of the first-century worship itself. B) The complete liturgy of the Holy Apostle and Mark the Evangelist, in particular, the two most important "secret" prayers of the sacrificial process are an interesting part, where we find the richest terminological material;

C) A look at the dictionary gives us reason to think that the translation in each language is based on different manuscripts;

D) Specific concepts are presented in three ways of translation: 1. Accurate translation; 2. Hendiadis; 3. Free translation;

E) The liturgical text of Mark the Evangelist includes both dogmatic and everyday concepts related to each hypostasis of the All-Holy Trinity, which, in turn, sacralize pre-Christian thought in the liturgy;

F) The full expression of the terms best characterizes the ancient Greek language, which takes from the ancient philosophy the lexical forms characteristic of the transcendental world and perfectly fits them to the concepts of the theological genre. It is not inferior to Latin, which often becomes the basis for idioms derived from it, at least it allows to use its lexical units as synonyms in the translation of liturgical texts.

References:

- Divine Liturgy of Saint Apostle and Evangelist Mark – Divina Liturgia Sancti Apostoli et Euangelistae Marci, Parisiis, Apud Ambrosium Drovard, via Iacobaes, fub D. Martini infigni, M.D. LXXXIII.
- Divine Liturgy of Our Father Saint Apostle and Evangelist Mark – La Divina Liturgia del nostro Padre tra Santi l'Evangelista Marco, <http://traditio-marciana.blogspot.com/2018/05/la-divina-liturgia-di-san-marco.html>
- Divine Liturgy of Saint Apostle and Evangelist Mark – Литургия св. апостола и евангелиста Марка, http://www.odinblago.ru/drevn_lit3/3
- Savnchez Caro, J.M. (1983). Eucaristia e Historia de la Salvacion, Madrid: B.A.C., 142-152.
- Shaw, J., Archpriest (1997). Liturgy of St. Mark, Russian Orthodox Church Outside Russia.
- Funduli, I. M. – Φουντούλη, I.M. (1970). Θεία Λειτουργία του Αποστόλου Μάρκου, Θεσσαλονίκη.